

VASTAHYPPYRI KANSANSÄVELMISSÄMME.

Kansansävelmiemme ahkera keräilijä Lauri Soini on tutkielmassaan »Kansanlaulun poljennosta» (1903) selvittänyt, miten vanhemmissa kansanlauluissamme runojalkoihin tavallimminkin sisältyi vain 2 tavua, vain tilapäisesti, ikäänkuin vauhdin annoksi, myös 3 tavua, mutta uudemmissa lauluissa 3-tavuiset runojalat esiintyvät ainakin yhtä lukuisina, jopa lukuisampinakin kuin 2-tavuiset, jolloin lisävauhdin antajana ovat 4-tavuiset runojalat.

Koska kansansävelmiemme tahtilaji enimmäkseen on tasajakoinen, muodostuvat 2-tavuiset runojalat sävelitettyinä t a s a s ä v e l i k s i (eli spondeiksi:) , 4-tavuiset n e l i s ä v e l i k s i (kreikk. prokeleusmatikos:); 3-tavuiset taas saavat enimmäkseen sellaisen muodon, että 1. tavu lauletaan yhtä pitkäksi kuin 2. ja 3. yhteensä, joten sävelellisestä iskualasta tulee ns. h y p p y r i (eli daktyli:). Vain poikkeuksellisesti esiintyy päinvastainen järjestely (1. ja 2. tavu yhteensä samankestoisena kuin 3. tavu). Tämänlaista iskualaa nimitämme v a s t a h y p p y r i k s i (eli vastadaktyliksi: .

Suomen kielen tavujen laajuussuhteet kuitenkin antavat useasti aihetta vastahyppyrin käyttöön hyppyrin asemesta, ja taidelauluissamme on tähän seikkaan viime aikoina kiinnitetty yhä tarkempaa huomiota. Näinä päivinä sain käsiini kansan suusta äskettäin kerätyn sävelkokoelman, jossa yllättävässä määrässä oli sama ilmiö todettavana. Sortavalan pitäjän »rukoilevaisilta» on Matti Moilanen muistiinpannut mahdollisim-

man täydellisen sävelmistön »Halullisten sielujen hengellisiin lauluihin», kaikkiaan n. 150 sävelmää. Luettelen siinä esiintyvät vastahyppyrit lajiteltuina niihin kuuluvien tavujen laajuussuhteitten mukaan.

Asetamme ensi sijaan ne iskualat, joihin sisältyy 2 lyhyttä avointa tavua ja näiden jälkeen 1 pitkä tai keskiarvoinen, siis sellaiset, jotka tarkimmin vastaavat vastahyppyrin kestorakennetta. Ne ovat seuraavat (sulkeissa ovat laulujen järjestysnumerot):

elämän (23 ja 150), eletään (44), pysyvää (72), koko tain (77), koetus (103), jokukin (133), laki mun (137), sydämen (150 ja 175), surevii (150), (saa-)tana on (46), (Jeru-)salemiss' (178).

Näitä lähinnä ovat ne iskualat, joissa jälkimmäinen lyhyistä tavuista on kerakeloppuinen tai päättyy kaksoisääntiöön: sy-lissäs (32), lakastuu (77), avuksein (97), verelläns' (145), pelastust' (151), (vihol-)liset ei (77), suloisuus(-dest') (23).

Vähemmän tyydyttävää on, jos 3. tavu on avoin lyhyt: edellä (94), lunasta(-nut) (75), vapau(-dest') (23), (veisuum-)me ja ko(-kouksenme) (83).

Loppuhenkonen taas tekee tämänlaisenkin muodon täysipitoiseksi: läpitse (97).

Jos ainoastaan 2. tavu on avoin lyhyt, 1. tavun ollessa keskiarvoinen taikka avoin pitkä (jopa umpinainenkin), ei vastahyppyrin luonne siitä vahingoitu. Tarkasti sävelitettäessä vain normaalin tilalle muodostuu »muunnettu» vastahyppyrin , jossa 1. sävel pitenee 2. sävelen kustannuksella: tänne kuin (9), kymmenen (74), runtelee (137), syntisill' (150), kallioiss' (164), onkaloiss' (164), ylkä on (181), ansios(-tas) (35, 71 ja 138), että mont' (113), alla vai(-van) (168), uskovai(-sill') (7), (taiva-)hassa on (106), ääni viel' (8), seisokaat (77), suuri kuin (102), sielu viel' (133), kyynleill' (137), vuodatan (150), laulamaan

(150), kuolemas (150), vaipuneit' (150), taitavast' (164), siellä sull' (150).

Laatuun käypä muoto syntyy vielä siitakin, jos kahta umpinaista lyhyttä tavua (siis keskiarvoista) seuraa pitkä tai keskiarvoinen: lapset saa (77), lahjoitat (150), ollut kau(-van) (168).

Kankeahkoksi muuttuu lausutus, jos jompikumpi alkutavuista on pitkä, vaikkapa avoin: maailman (129 ja 164), maailmas(-ta) (32), Jeesuskin (77), orjuudest' (168), ja vieläkin enemmän, jos molemmat alkutavut ovat sellaisia: riemuiss' (23), päivääkin (155).

Aivan kankea on teho, jos pitkät alkutavut ovat umpinaisia: neitseens' (74), ja perin ristiriitaiseksi se käy, jos 3. tavu on avoin lyhyt: uskotto(-mill') (7), Herran e(-teen) (150), ehtoo(-teen) (150), ett' pääsi(-simme) (146, b).

Huomaamme, että kokoelmassa esiintyy kaikkiaan lähes 70 vastahyppyriä, joista vain 16 epätydyttävästi lausutettua. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisemista »Suomen Kansan Hengellisistä Sävelmistä» olen todennut n. 50 vastahyppyriä umpimähkään valittujen 150 sävelmän joukossa. Vastaava pistokoe saman sarjan (maalisisista) »Laulusävelmistä» totesi vain 5 vastahyppyriä 150 sävelmässä. Mainittu sortavalalainen kokoelma sisältää niitä siis suhteellisesti erittäin runsaassa määrässä.

Joka tapauksessa on vastahyppyrin esiintyminen osoituksena vaistomaisesta pyrkimisestä kielenmukaiseen lausutukseen kansanlaulussamme.

Ilmari Krohn.